

GP Debatt 14 okt. 2015

Nato-avtalet ökar risken för konflikter i Östersjön

Det är oundvikligt att ett nära och långtgående samarbete mellan Sverige och Nato ökar spänningen och risken för konflikter i Östersjöområdet, skriver Gunnar Westberg, IKFF, och Tomas Magnusson, Svenska Freds.

14 okt - 2015

Vad stort sker, sker tyst. Ibland fördolt, när man inte vill att en viktig förändring blir föremål för uppmärksamhet och debatt.

Vi vet inte om det ligger till på detta vis med det ”Samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd” som regeringen godkände som en av sina sista åtgärder ett par dagar före regeringsskiftet i höstas. Det kan förefalla så, eftersom beslutet därigenom inte uppmärksammades. När man sedan skulle sända ut ärendet på remissbehandling, tillsammans med en omfattande promemoria beträffande lagändringar och skattefrågor, skedde det mitt i sommaren och med mycket kort remisstid. Man sände inte ärendet till en enda av de folkliga organisationer som är engagerade i frågor om fred och säkerhet. Göteborgs kommun, som varit avvisande mot den ökande militära övningsverksamheten i södra skärgården, en tydlig koppling till avtalet, ombads inte heller att yttra sig.

Värdlandsavtalet avser att underlätta ett alltmer nära samarbete mellan Sverige och Nato. Sveriges (här kallat Värdsnationen) skyldigheter enligt avtalet är verkligen långtgående:

”HN (Värdsnationen) kommer att ge stöd inom sin fulla kapacitet, i mån av tillgång och inom de praktiska begränsningar rådande omständigheter sätter, åt de styrkor som sätts in på Nato-ledda militära aktiviteter.”

”HN erkänner att rörligheten för sådana flygplan, helikoptrar, fartyg och deras besättningar i och genom HN:s territoriella områden, kommer att ske enligt ett allmänt godkännande av varaktig militär Nato-verksamhet.”

Vem godkänner?

Vem ger dessa allmänna godkännanden? Avtalet är skrivet mellan den svenske överbefälhavaren och hans motsvarighet i Nato. ”Detta samförståndsavtal får ändras eller modifieras skriftligen om alla parter är överens om det.” Det anges aldrig vilka parterna är, men det förefaller som regering och riksdag inte kommer att tillfrågas om övningarnas omfattning eller målsättning. Inte heller förutses någon rapportering till demokratiskt valda representanter.

Parterna skall hålla all ”förtrolig” information hemlig så länge parterna inte enas om ett offentliggörande. Den skrivningen strider rimligtvis mot svensk offentlighetslagstiftning.

Avtalet förefaller inte utesluta möjligheten att kärnvapen placeras i och avfyras från Sverige. För närvarande är det mycket otroligt att Nato skulle utplacera kärnvapen hos oss, men i ett förändrat militärt läge, kanske till följd av den modernisering av Nato-kärnvapnen som planeras, kan situationen bli en annan.

Nato är en militärallians med kärnvapen som en hörnsten i sin strategi. Denna strategi innehåller möjligheten av ett första-användande av kärnvapen, mot en motståndare som inte använt dessa vapen. Därigenom bryter Nato mot krigets lagar såsom dessa formulerats av den internationella domstolen i Haag som slagit fast att ”varje användning eller hot om användning av kärnvapen i allmänhet bryter mot internationell eller humanitär lag”.

Minskad självständighet

Sveriges möjligheter till ett självständigt agerande i utrikes- och säkerhetspolitiken skulle försämrats ytterligare. Så utgick till exempel från USA klara instruktioner till Nato-länderna inför den senaste så kallade NPT-konferensen att man inte fick rösta för ett beslut som kunde medföra ett förbud mot kärnvapen. Vi ser redan i dag att regeringen inte vill rösta för ett förbud mot kärnvapen, trots att utrikesministern uttalat sig mycket positivt om förslaget. Beror det på att man redan nu anpassar sig efter Nato-standard även i detta avseende?

Enligt avtalet ska Sverige öppna för Nato-operationer genom gemensamma beslut. Nato och Sverige har båda initiativrätt. Vilka möjligheter har Sverige i praktiken att säga nej när Nato anser att en hotfull situation föreligger – kanske hotfull mot Nato men inte direkt mot Sverige?

Omfattande samövningar med Nato och länder inom Nato har skett under senare år. Svenskt territorium har också av försvarsmakten hyrts ut till främmande länders

militära övningar. Dessa kommer sannolikt att öka som en följd av det ökade samarbetet som förutses i avtalet. Motståndet mot sådan verksamhet, i Norrbotten, vid Norra Vättern, i Göteborgs södra skärgård, i Österlen, är betydande. Miljöprovningar är inte avslutade.

Osannolikt scenario

De flesta militära experter anser att ett isolerat anfall på Sverige är ytterst osannolikt. Vi behöver alltså inte Natos stöd, men Nato behöver Sverige. Om Sverige är nära associerat med Nato och har Natotrupper och Natoinstallationer i vårt land kommer vi att dras in i konflikter mellan Nato och Ryssland. Detta blir särskilt tydligt eftersom Världensavtalet medger möjlighet av ett anfall av Natostyrkor utgående från vårt territorium.

Det är alltså oundvikligt att ett nära och långtgående samarbete mellan Sverige och Nato ökar spänningen och risken för konflikter i Östersjöområdet.

Gunnar Westberg

Internationella Kvinnoförbundet för fred, IKFF

Tomas Magnusson

Svenska Freds